

Yashil IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

1
2024

08.00.01 Iqtisodiyot nazariyasi
08.00.02 Makroiqtisodiyot
08.00.03 Sanoat iqtisodiyoti
08.00.04 Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
08.00.05 Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
08.00.06 Ekonometrika va statistika
08.00.07 Moliya, pul muomalasi va kredit
08.00.08 Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
08.00.09 Jahon iqtisodiyoti

08.00.10 Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
08.00.11 Marketing
08.00.12 Mintaqaviy iqtisodiyot
08.00.13 Menejment
08.00.14 Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
08.00.15 Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
08.00.16 Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
08.00.17 Turizm va mehmonxona faoliyati

74-91 xalqaro daraja
ISSN: 2992-8982

Yashil

IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

Bosh muharrir:

Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich

Bosh muharrir o'rinbosari:

Karimov Norboy G'aniyevich

Elektron nashr. 788 sahifa.

E'lon qilishga 2024-yil 7-fevralda ruxsat etildi.

Muharrir:

Qurbonov Sherzod Ismatillayevich

Tahrir hay'ati:

Salimov Oqil Umrzoqovich, O'zbekiston fanlar akademiyasi akademigi
Abduraxmanov Kalandar Xodjayevich, O'zbekiston fanlar akademiyasi akademigi
Rae Kvon Chung, Janubiy Korea, TDIU faxriy professori, "Nobel" mukofoti laureati
Osman Mesten, Turkiya parlamenti a'zosi, Turkiya – O'zbekiston do'stlik jamiyati rahbari
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, t.f.d., prof., O'zR Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vaziri
Buzrukxonov Sarvarxon Munavvarxonovich, i.f.d., O'zR Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vaziri o'rinbosari
Axmedov Durbek Kudratillayevich, i.f.d., prof., O'zR Oliy Majlisi qonunchilik palatasi deputati
Xudoyqulov Sadirdin Karimovich, i.f.d., prof., TDIU YoMMIB birinchi prorektori
Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, i.f.d., prof., TDIU Ilmiy ishlar va innovatsiyalar bo'yicha prorektori
Kalonov Muxiddin Baxritdinovich, i.f.d., prof., "O'IRIAM" ilmiy tadqiqot markazi direktori – prorektor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, i.f.d., TMI professori
Samadov Asqarjon Nishonovich, i.f.n., TDIU professori
Slizovskiy Dimitriy Yegorovich, t.f.d., Rossiya xalqlar do'stligi universiteti professori
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, i.f.d., prof., Xalqaro "Nordik" universiteti rektori
Aliyev Bekdavat Aliyevich, f.f.d., TDIU professori
Axmedov Ikrom Akramovich, i.f.d. TDIU professori
Po'latov Baxtiyor Alimovich, t.f.d., profesor
Eshtayev Alisher Abdug'aniyevich, i.f.d., TDIU professori
Isakov Janabay Yakubbayevich, i.f.d., TDIU professori
Musyeva Shoira Azimovna, SamDu IS instituti professori
Axmedov Javohir Jamolovich, i.f.f.d., "El-yurt umidi" jamg'armasi ijrochi direktori o'rinbosari
Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, t.f.f.d., TAQU katta o'qituvchisi
Xalikov Suyun Ravshanovich, i. f. n., TDAU dotsenti
Kamilova Iroda Xusniddinovna, i.f.f.d., TDIU dotsenti
Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi, i.f.f.d., TDIU dotsenti
Rustamov Ilhomiddin, f.f.n., Farg'ona davlat universiteti dotsenti
Fayziyev Oybek Raximovich, i.f.f.d. (PhD), Alfraganus universiteti dotsenti
Sevil Piriyea Karaman, PhD, Turkiya Anqara universiteti doktoranti
Mirzaliyev Sanjar Maxamatjon o'g'li, TDIU mustaqil tadqiqotchisi
Utayev Uktam Choriyevich, O'zR Bosh prokuraturasi boshqarma boshlig'i o'rinbosari
Ochilov Farxod, O'zR Bosh prokuraturasi iqtisodiy jinoyatlarga qarshi kurashish departamenti bo'limi boshlig'i
Yaxshiboyeva Laylo Abdisattorovna, TDIU katta o'qituvchisi

Ekspertlar kengashi:

Berkinov Bazarbay, iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Hakimov Ziyodulla Ahmadovich, i.f.d, TDIU dotsenti
Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich, i.f.f.d, TDIU dotsenti
Xamidova Faridaxon Abdulkarim qizi, i.f.d., TMI dotsenti
Babayeva Zuhra Yuldashevna, TDIU mustaqil tadqiqotchisi

Muassis: "Ma'rifat-print-media" MChJ

Hamkorlarimiz: Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, O'zR Tabiat resurslari vazirligi, O'zR Bosh prokuraturasi huzuridagi IJQK departamenti.

MUNDARIJA

Milliy iqtisodiyotni rivojlantirishda investitsiyalarning roli va ahamiyati.....	10
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, Zaynutdinova Umida Djalolovna	
Yashil iqtisodiyotga o'tishda konseptual, ilmiy, innovatsion yondashuvning zarurati	16
Gulnora Abdurahmonova	
O'zbekistonda "yashil" iqtisodiyotga o'tish muammolari va uni bartaraf etish yo'llari	22
S. R. Topildiyev	
Milliy strategik maqsadlar: ekologik va bojxona boshqaruvi mexanizmlarining maqbul kombinatsiyasi	28
Muratova Shohista Nimatullayevna	
Green Economy in Tourism in Uzbekistan.....	32
Alieva Makhbuba Toychievna	
Инновационные подходы в сельском туризме: "Зеленые маршруты"	36
Голышева Елена Вячеславовна	
Mamlakatimizda "yashil" iqtisodiyotni rivojlantirish strategiyasining ustuvor yo'nalishlari	42
Vaxabov Abduraxim Vasikovich, Nazarov Nazirjon Narzilloevich	
To'qimachilik sanoati korxonalarini barqaror rivojlantirish omillari.....	47
A.Yu. Mardanov	
Turizmni qayta jonlantirish strategiyasini ishlab chiqishda turizmni rejalashtirishning istiqbollari.....	52
A'zamov Saidakbarxon Avazxon o'g'li	
O'zbekistonda qayta tiklanuvchi energiya manbalaridan foydalanishi asosida barqaror rivojlanishga erishish	57
Abdullayev Elyorbek Odiljon o'g'li	
Barcha tadbirkorlik subyektlariga teng raqobat sharoitini yaratishda soliq imtiyozlarining o'rni	62
Akbarov Akmalxon Akrom o'g'li	
Turistik hududlarning barqaror rivojlanishini baholash metodologiyasida integral baholash ko'rsatkichlarini aniqlashning nazariy jihatlar.....	66
Asraqulov Abduraxmon Sultonovich	
Iqtisodiy rivojlanishni ta'minlashda "yashil" iqtisodiyot va uning ayrim masalalari.....	70
Axunova Shoxistaxon Nomonjanovna, Sultonova Gulbaxor Shoxnazimovna	
Davlatning iqtisodiy xavfsizligini ta'minlashda qishloq xo'jaligi faoliyatining nazariy tamoyillari va o'ziga xos xususiyatlari.....	74
Bekmirzayev Mirzoxid Adashaliyevich	
Mintaqa iqtisodiyotida agrar soha samaradorligini oshirishning ahamiyati.....	78
Butanova Dilnoza Rustamovna	
Global krizislar va ularning turizm iqtisodiyotiga ta'siri.....	83
Hallakova Barnoxon bahodirjonovna	
Agroturizm faoliyati rivojlanishining xorijiy tajribalari va ularda faoliyatni rivojlantirish modellarining qo'llanilishi.....	95
Husanboyev Sadafbek Yorqinjon o'g'li	
Yashil iqtisodiyotni kreditlashda banklarning o'rni.....	101
Ibragimova Sevara Muxamedjan qizi	
Qurilish materiallari sanoati korxonalari samaradorligini baholash masalalari.....	104
Isayev Jakhongir Muzaffarovich	
Iqtisodiyotni islomiy moliya tamoyillari asosida moliyalashtirish amaliyotini joriy etish istiqbollari	110
Kasimov Baxtiyor Usmanovich	
Oziq-ovqat sanoatida tadbirkorlik faoliyatini tashkil etishning iqtisodiy mexanizmi.....	113
Mahamatova Maftuna	
Turizm xizmatlar bozorida raqobatbardoshlik ko'rsatkichlarini takomillashtirish imkoniyatlari.....	119
Nurfayziyeva Mohinur Zayniddinovna	

Islom moliyalashtirish xizmatlari asosida kichik va o'rta biznesni moliyalashtirish usullari.....	124
Said Po'latov Maxamedovich	
Using Innovative Technologies in Hotels as a Factor of Sustainable Development of Tourism Industry	128
Sayfutdinov Shuxratjon Sultonovich, Egamberdiyev Sirojiddin Sattor o'g'li	
Dorivor o'simliklar yetishtirishning dunyo mamlakatlari iqtisodiyotidagi o'rni va xalqaro bozor savdosida prognozlar.....	135
To'xtabayev Jamshid Sharofiddinovich, Maftuna Ermatova Arslonbek qizi	
O'zbekistonga turistlar tashrifini ko'paytirishda raqamli texnologiyalarning o'rni	142
Toshmurod Kulmanov	
Agrobiznesni moliyaviy quvvatlash va rivojlanish istiqbollari	147
Tursunova Dilnavo Islomovna	
Oziq-ovqat bozorini qandolat mahsulotlari bilan to'ldirishda marketing strategiyalaridan foydalanishni takomillashtirish.....	150
Azlarova Munira Muxammad-Amin qizi	
Yoshlar turizmini rivojlantirish holati va uni takomillashtirish yo'llari.....	159
Allayor Norboyev Ismoilovich	
Biologik aktivlarni baholashning uslubiy jihatlarini takomillashtirish.....	162
Boltayev Abror Sayitmuradovich	
Agrosanoat ishlab chiqarishida innovatsion jarayonlarni tadqiq qilishga uslubiy yondashuvlari.....	168
Dusmatov Begmuhammad Olimjonovich	
Suv resurslaridan samarali foydalanishda suv solig'ining ahamiyatini oshirish	174
Ikramov Nuriddin Kamolitdinovich	
Xizmat ko'rsatish sohasida innovatsiya va innovatsion faoliyat bilan bog'liq tushunchalarining nazariy masalalari	179
Mamayunus Qarshibayevich Pardayev, Temur Olimovich Mamayunusov	
Aglomeratsiya iqtisodiyoti – Agglomeratsiya iqtisodiyoti – hududiy rivojlanishni harakatlantiruvchi omili sifatida	185
Raximbayev Akmal Azatboyevich	
Korxonalarini boshqarish samaradorligini oshirishda innovatsion yondashuvlardan foydalanish mexanizmlari	190
Saipnazarov Sherbek Shaylavbekovich	
Globalashuv sharoitida turizm sohasida innovatsion faoliyatni rivojlantirishni davlat tomonidan qo'llab-quvvatlash mexanizmini takomillashtirish	195
Salimov Dilshodbek Davronovich	
To'qimachilik sanoat korxonalarida marketing strategiyasi.....	199
Tillyaxodjayev Azizxon Aloxonovich	
Oziq-ovqat sanoati korxonalari raqobatbardoshligini oshirish yo'llari	203
Nilufar Umarova	
O'zbekistonda transport xizmatlari ko'rsatilishi tahlili	207
Xasanov Sarvar Ulug'bek o'g'li	
Agrar sektorga jalb qilingan investitsiyalarning sohadagi intensiv iqtisodiy o'sishga ta'sirining tahlili	213
Yangiboyev Sirojiddin Jo'ramurodovich	
Mustaqil Davlatlar Hamdo'stligiga a'zo davlatlarda auditning xalqaro standartlarini qo'llash xususiyatlari	220
Meliyev Isroil Ismoilovich	
Raqamli bank xizmatlarini yanada takomillashtirish: muammolar va yechimlar	227
Melikov Otabek Maxmadiminovich	
Innovatsion iqtisodiyotda inson kapitalining tutgan o'rni.....	232
Abdikarimov Islombek Ibragimovich	
Kimyo sanoati korxonalarini boshqarish modellariga oid zamonaviy tajribalar.....	237
Avulchayeva Feruza Djurakuziyevna	
Задачи предмета «русского языка» на современном этапе	243
Адилова Солияхон	

Tijorat tashkilotlarining investitsiya faoliyati	247
Farhod Mahmudovich Tirkashyev, Asomiddinov Husan Asomiddin o'g'li	
Korrelyatsion-regression tahlil orqali turizm xizmatlari samaradorligini oshirish mexanizmlari.....	252
Gapparov Azim Qayumovich	
O'zbekistonda monetizatsiya darajasi va uni makroiqtisodiy ko'rsatkichlarga ta'siri.....	258
Isayev Atabek Djurabayevich	
Prospects for the Development of Bond Circulation in the Capital Market.....	266
Jurabek Sobirov	
Ta'lim xizmatlari bozorida oliy ta'lim muassasalarining rivojlanish holati tahlili.....	270
Kuldashev Sherzod Alimardonovich	
Iqtisodiyotga investitsiyalarni jalb qilish va ularning barqaror iqtisodiy o'sishdagi roli	276
Mamadiyeva Dilrom Ravshon qizi	
Surxondaryo viloyatlarning marketing salohiyatini shakllantirish holati tahlili	280
Mamadjanova Tuyg'unoy Axmadjanovna	
Improving Internal Control System	287
Mexmonaliyev Ulug'bek Erkinjon o'g'li	
Oliy ta'lim xizmatlarini targ'ib qilishda OTMLar veb-saytlari samaradorligini oshirish.....	291
Musayev Bekjon Shukurillayevich	
Korxonaning narx-navo tizimi va narx siyosatini tahlil qilish	298
Musayeva Shoira Azimovna, Usmonova Dilfuza Ilhkomovna	
Raqamli iqtisodiyot sharoitida tibbiyot sohasini moliyalashtirish istiqbollari.....	302
Muxammadiyev Ramz Zoirjon o'g'li	
Xizmatlar ko'rsatish subyektlarida biznes-modellarining raqamli transformatsiyalashuv konsepsiyalari.....	306
N. B. Yahyoxonov	
Mikromoliyaviy xizmatlar ko'rsatuvchi kredit tashkilotlarining samaradorligiga ta'sir etuvchi omillarning ekonometrik tahlili.....	311
Nazarova Muslima Nazarovna	
Sanoat korxonalarida aylanma mablag'lardan foydalanishning ilmiy-amaliy jihatlarini	317
Nurmatov Mirzaakbar Mirzaaliyevich	
Biznesni yuritishda korxonalararo integratsion jarayonlarni rivojlantirish masalalari.....	322
Olimova Nodira Xamrakovna	
O'zbekistonda turizmni rivojlantirishning moliyaviy mexanizmlari: tahlil va istiqbollar	329
Oppoqxonov Nurmuhammadxon Po'latxon o'g'li	
O'zbekistonda davlat korxonalari transformatsiyasini jadallashtirish yo'nalishlari.....	333
Qahhorov Azizjon Ahror o'g'li	
Aholining turmush darajasini oshirish sharoitida mehnat bozori transformatsiyasining dinamikasi	338
Rahimboyev Muxtorbek Ikrom o'g'li	
Tijorat banklarida iqtisodiy-matematik modellashtirish samaradorligini yanada oshirish usullari.....	341
Raxmanov Mexridin Sindarovich	
Aholi moliyaviy savodxonligiga investitsiya kiritishning ahamiyati.....	345
Ruzibayeva Nargiza Xakimovna	
Makroiqtisodiy barqarorlikni ta'minlashda valyuta siyosatini samarali tashkil etish.....	350
Samandarov Zuxriddin Raup o'g'li	
Sharq va G'arb tamaddunida gender qarashlar	355
Samandarova Gulxayo Abduraim qizi	
Imkoniyati cheklanganlarga to'siqsiz turizm xizmatlarini tashkil etish istiqbollari	359
Tilovmurodov Dostonbek Furqat o'g'li	
To'qimachilik korxonalarining inqirozga qarshi boshqaruvida davlat tomonidan tartibga solishning ahamiyati	363
Todjimamatova Mashxura Erkinovna	
Mintaqalarning ekologik-iqtisodiy xususiyatlari va ularning barqaror rivojlanish bilan bog'liqligi	367
Toshboyev Muzaffar Muxtorovich	

Перспективы развития сферы услуг в Узбекистане.....	373
Tsoy Marina Petrovna, Li Marina Rudolfova, Romashkin Roman Anatolyevich	
Opportunities for Bicycle Tourism in Zomin, Bulungur and Bakhmal Districts.....	379
Urozaliev Elyor Shuxrat ogli, Xujamov Bobur bahodir ogli, Saydullayev Abbosjon Murodovich	
Pul-kredit siyosati va moliyaviy inqiroz: uslubiyot va saboqlar	384
Xakimov Dilshodjon Rahmonaliyevich	
Korxonalarda barqaror rivojlanishni tatbiq etish istiqbollari.....	391
Xidirova Marg'uba Rustamovna, Jumayeva Guzal Sherxon qizi	
Telekommunikatsiya korxonalari faoliyati samaradorligini oshirishda raqamli texnologiyalardan foydalanish.....	396
Xusanov Ulugbek Nishanovich	
Milliy iqtisodiyotning raqamli transformatsiyasini kengaytirish imkoniyatlari.....	402
Xuseynova Feruzabonu Mamadaliyevna	
O'zbekiston iqtisodiyotida raqamli texnologiyalardan foydalanish imkoniyatlari.....	405
Yo'ldosheva Dilnoza G'ayrat qizi	
Необходимость соблюдения этических норм в профессиональной деятельности бухгалтеров	408
Абдуллаханова Гулбахор Саттаровна	
Mintaqalarda kichik innovatsion korxonalarni rivojlantirishning o'ziga xos xususiyatlari.....	412
Abdulkakimov Zuxrali Tursunaliyevich, Axmadjanov Ilyosbek Ilxomjon o'g'li	
Tadbirkorlik faoliyatini rivojlanishini nazariy masalalari.....	416
Abdulkakimov Zuxrali Tursunaliyevich, Abduraxmonov Sherali Sharifjonovich	
Пути повышения прозрачности бюджета Республики Узбекистан.....	420
Адашов Гайрат Рустамович	
Mamlakatning investitsiyaviy jozibadorligi va uning lizing munosabatlari rivojlanishi bilan bog'liqligi	424
Axmediyeva Aliya Toxtarovna	
Тенденции и факторы развития пищевой промышленности в Узбекистане	432
Б. А. Хакимов	
Роль платежных систем в функционировании электронной коммерции.....	438
Бабаева Гузаль Яшиновна	
"Sirdaryo" va "Sirdaryo-Farm" erkin iqtisodiy zonasidagi xorxonalari erishgan yutuqlari, berilgan imtiyozlar va yaratilgan shart-sharoitlar to'g'risida	444
Davlayev G'olib Ashurovich	
Milliy iqtisodiyotga jalb qilingan investitsiyalarning tahlili	447
Djalilov Dostonbek Abduazizovich	
Ishlab chiqarish tafovutining Markaziy Bank monetar siyosati qarorlariga ta'siri.....	452
Duskobilov Umidjon Sharofiddinovich	
O'zbekistonda innovatsion jozibadorlik asosida oliy talim xizmatlarini rivojlantirish.....	457
Jonuzokov M. K.	
Aksiyadorlik jamiyatlarida korporativ boshqaruvni takomillashtirishda xorij tajribasidan foydalanish.....	461
Ismailov Allayor Rashidovich	
Особенности формирования ценовой стратегии на рынке плодоовощной продукции.....	465
Исроилов Абдурашид Абдурахманович	
Iqtisodiyotni globalashuvi sharoitida xo'jalik yurituvchi subyektlar barqarorligining nazariy metodologiyasini takomillashtirish	471
Kalandarova Nargiza Narimanovna	
Проблемы регулирования и защиты инвесторов в развитии электронной коммерции и пути их решения	475
Кенжебаева Гульфуза Рахматиллаевна	
Сущность, цели и задачи определение уровня финансовой устойчивости предприятия в современных условиях	478
Киличев А. А.	
Sug'urta tashkilotlari tomonidan taqdim etiladigan hisobotlarni xalqaro standartlarga muvofiq takomillashtirish	485
Kodirkulov Oybek Turdiboyevich	

Классификация институциональных факторов, определяющих предпринимательскую активность в Узбекистане.....	490
Курпаяниди Константин Иванович	
Ho'jalik yurituvchi subyektlarning kredit va qarz mablag'laridan foydalanish samaradorligi tahlilini takomillashtirish.....	497
Mahmudova Go'zal Samadjon qizi	
Muqimiy ijodiDA milliy uyg'onish va iqtisodiy, falsafiy qarashlar	502
Muxlisa Muxitdinova	
Совершенствование управления портфелем залогов для обеспечения финансовой устойчивости: инсайты и рекомендации для Узбекистана	505
Наимов Шахрух	
Определение специфических особенностей и факторов влияющие на процесс внедрения международных требований и стандартов в коммерческих банков Республики Узбекистан.....	509
Хайдаров Зохиρ Шаривович , Каражанова Гулноза Толлиевна, Хайдари Фидои Зохиρ Зода	
Inson kapitalida mujassam bo'lgan fazilatlar, ularning jamiyat rivojlanishidagi o'rni va roli	514
Mamayunus Qarshibayevich Pardayev, Sevara Abdinazarovna Babanazarova, Mexrangiz Olimovna Mamayunusova	
Развитие рыночных отношений и усиление их влияния на рост объёмных и качественных показателей культурного туризма.....	521
Пулатова Сурайё Юлдашевна	
Основные направления цифровой трансформации в банковском секторе.....	525
Рахимова Гавхар Ойбековна	
O'zbekistonda ayollarni tadbirkorlik faoliyatini moliyalashtirishda bank kreditlarining roli	530
Saidova Subhinigor Azizovna	
Xizmat ko'rsatish sohasini rivojlantirish asosida kambag'allikni qisqartirishning innovatsion yo'llari	535
Sultonov Shodiyor Abduhalilovich, Nazarov Asqar Anvar o'g'li	
Yuridik shaxslar mol-mulkiga soliq solishning o'ziga xos xususiyatlari	541
Umirov Xurshid Islomovich	
Korxonalar va tashkilotlarni modernizatsiya qilish jarayonlari.....	545
Fayziyeva Dilafruz Shuxratovna	
"Авеста" – исторический источник экономической мысли в Древней Средней Азии	549
Хакимов Назар Хакимович, Садиков Анвар Каримович	
Приоритетные направления развития теории формирования финансовой политики предприятия	555
Хамдамов С. Ф.	
Innovatsion rivojlanish sharoitida inson resurslarini strategik boshqarish.....	562
Xasanova Nafisa Shavkatovna	
Mehnat bozorida mehnat resurslaridan samarali foydalanishda yoshlar bandligini takomillashtirish.....	566
Xuvaydullayeva Iroda Xusniddin qizi	
Sanoat korxonalari faoliyati samaradorligi va raqobatbardoshligini baholashga doir uslubiy yondashuvlar.....	572
Yuldasheva Nilufar Abduvaxidovna	
Amir Temur davrida hunarmandchilik siyosatining o'ziga xos iqtisodiy xususiyatlari	578
Zikrillayev Jaxongir Sarvar o'g'li, ilmiy rahbar: Nasimov Baxtiyor Vasiyevich	
Infratuzilma obyektlari rivojlanishining turizm sohasidagi o'rni.....	583
Toyrova Amina Baxtisher qizi	
Korxonalarda moliyaviy investitsion portfelni jalb qilish va rag'batlantirishning zamonaviy shakl va usullari tahlili	588
Haydarov Humoyun Begmurod o'g'li	
Kichik biznes korxonalari raqobatbardoshligini tadqiq etishga konseptual yondashuvlar	592
К. Q. Tajibayev	
Бухгалтерский учет дебиторской и кредиторской задолженности в современной экономике	599
Камолова Феруза Кахрамоновна	

O'zbekistonda mehmonxona sohasidagi mahalliy boshqaruv tizimini takomillashtirish yo'llari.....	603
Mirzayeva Lola Shavkatovna	
Turizmni rivojlantirishda "yashi" marketingni o'rni.....	607
Normurodova Zebo Eshmaxmatovna	
Inson kapitalini boshqarishning xorij tajribasi.....	612
Ruzmetova Gulira'no Atabekovna	
Agrasanoat majmuasida oziq-ovqat mahsulotlarini yetishirish va qayta ishlashda klasterlarini rivojlantirishning xalqaro tajribalari.....	620
Salixov Sherzod Abduxakimovich	
Mamlakatimizda mehnat bozorida ayollarning iqtisodiy faolligini oshirish	625
Xusanova Gulsum Baxtiyorovna	
Budjetdan tashqari mablag'lar hisobi va nazoratini takomillashtirish	628
Ostonokulov Azamat Abduraimovich, Alimardonov Asrorjon Alimardonovich	
Xizmat ko'rsatish sohasida investitsion jarayonlar rivojlanishining xorij tajribasi	635
Miyassarov Davron Abdurashid o'g'li	
Xizmat ko'rsatish va servis sohasida mehnat resurslaridan foydalanish samaradorligini baholash ko'rsatkichlari.....	640
Muhammadamin Erdon o'gli Erdonov	
Инновационные направления развития сферы услуг как фактор экономического роста.....	644
Насиров Дилшод Фархадович	
Влияние прямых иностранных инвестиций (пии) на экономику Узбекистана	654
Юлдашев Нодирбек Сайдибурханович	
Qulay investitsiya muhiti – xorijiy investitsiyalar oqimini oshirishning asosiy omilidir.....	659
Hoshimov Jahongir Ravshanbek o'g'li	
Biznesni loyihaviy moliyalashtirish va uning asosiy yo'nalishlari.....	664
Razzakov Jasur Xamraboyevich	
Inflation and Unemployment: Evidence from Uzbekistan	670
Mahmudov Nosir, Nabiyeva Nargizaxon Nuriddin qizi	
Milliy mahsulotlarni jahon bozoriga olib chiqishda marketing strategiyalaridan foydalanish	677
Meliqulov Abduhalil Norinovich	
O'zbekistonda kichik sanoat zonalarini tashkil etish va rivojlantirishda xorij tajribalaridan foydalanishning ustuvor yo'nalishlari	683
Ortiqov Avazbek Bahrom o'g'li	
Rene Dekart va Blez Paskal ta'limotlarida ratsional g'oyalar komparativistikasi.....	689
Ruzmatova Gulnoz Miraxrarovna	
Sanoat korxonalarining barqaror rivojlanishining nazariy-uslubiy asoslari.....	694
Samijonov Musobek G'ayratjon o'g'li	
The Importance of the World Trade Organisation (WTO) and Uzbekistan's Efforts to Join It.....	699
Urozaliev Elyor, Khoshimova Sevara	
Jismoniy tarbiya va sport muassasalarini moliyalashtirishdagi mavjud muammolar.....	705
Abduqaxorov Ulug'bek Abdug'aniyevich	
Yangi O'zbekistonda turizmning drayver sifatida barqaror rivojlanish yo'nalishlari	709
Tuxliyev Iskandar Suyunovich	
Mahalliy soliqlar va yig'implarning iqtisodiy mohiyati hamda ularni undirishning xususiyatlari	713
Tuychiyev Kamoliddin	
Tijorat banklari raqobatbardoshligini oshirishda xorijiy mamlakatlarning ilg'or tajribalari va ulardan foydalanish yo'llari	717
Yadgarov Nodir Ravshanovich	
Organik qishloq xo'jaligiga o'tish bosqichlarining tashkiliy jihatlar va iqtisodiy asoslari.....	723
Amirqulov Shuxrat Olimovich	
Davlat xaridlari jarayonida e'tiborsiz ijrochilarni imkoniyatini cheklash masalalari	727
G'ofurov Temur Baxrom o'g'li	

O'zbekiston iqtisodiyotida investitsion loyihalarni faol tashkil etish istiqbollari	730
Utkurov Kozimjon Dilmurod o'g'li	
Iqtisodiy o'sishni ta'minlashda transport tadbirkorligi faoliyatini rivojlanish imkoniyatlari	733
M. Masharipova, I. Ruzmetova, D. Kuramboyeva	
Sug'urta faoliyatini takomillashtirishda andarrayting xizmatining o'rni	737
Qarshiyev Daniyar Eshpulatovich	
O'zbekistonda eksportni sug'urtalash mexanizmlarini yanada kengaytirish yo'nalishlari	741
Qarshiyev Keldiyor Eshpulatovich	
Kambag'allikni qisqartirishda aholini tadbirkorlikka yo'naltirish	745
Rajabboyev Muzaffar Erkaboyevich	
Yoqilg'i-energetika korxonalarining moliyaviy barqarorligining ilmiy nazariy asoslari	749
Xusanov Qaxramon Nishonovich	
Оценка результатов реформы бухгалтерского учета в Республике	753
Киличева Фарида Бешимовна, Ирмухамедова Муслима Дилшодовна	
Эффективность программ соответствия в различных компаниях	757
Ахмедов Бехзод Ахмедович	
Элементы системы внутреннего контроля в выбранном финансовом институте	762
Хасанов Кахрамон Ахмаджанович	
Authentic Leadership Unleashed: A Comparative Analysis of Leadership Styles	767
Esanova Shohida Utkirovna	
Investitsion loyihalarni moliyalashtirishdagi moliyaviy risklarni boshqarishning ilg'or xorij tajribalari	774
Madiyarov Sanjar Gulyamovich	
Paxta-to'qimachilik klasterlarida xarajatlar hisobining uslubiy masalalari takomillashtirish	781
Toshpo'latov Azizbek Shermuxamadovich, Umaraliyev Isomidin Ismonjon o'g'li	

YURIDIK SHAXSLAR MOL-MULKIGA SOLIQ SOLISHNING O'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI

Umirov Xurshid Islomovich

Toshkent moliya instituti mustaqil tadqiqotchisi

Annotatsiya: Bugungi kunda tadbirkorlikni rivojlantirish, ishlab chiqarish vositalariga egalik qilish, xususiy mulk daxlsizligini ta'minlash, mol-mulk solig'ini hisoblash va budgetga o'tkazish bo'yicha munosabatlar dolzarb masalalardan hisoblanadi. Maqola yuridik shaxslar mol-mulkiga soliq solish masalalariga bag'ishlangan bo'lib, unda bugungi kunda mol-mulkni soliqqa tortishning ahamiyati va zarurligi, o'ziga xos xususiyatlari, yuridik shaxslar mol-mulkini soliqqa tortish bo'yicha muammolar tahlili va hal etish yo'llari keltirilgan.

Kalit so'zlar: yuridik shaxs, mol-mulk, soliq, ko'chmas mulk.

Abstract: Today, relations regarding the development of entrepreneurship, ownership of means of production, ensuring the integrity of private property, calculation of property tax and transfer to the budget are urgent issues. The article is devoted to the issues of taxation of property of legal entities, presents the importance and necessity of taxation of property today, its characteristics, analysis of the problems of taxation of property of legal entities and ways to solve them.

Key words: legal entity, property, tax, real estate.

Аннотация: Сегодня отношения имеют актуальные вопросы предпринимательства, владения инструментами производства, частной собственности, а также передачу налога на недвижимость и перевод в бюджет. Статья посвящена вопросам налогообложения имущества юридических лиц, представлены важность и необходимость налогообложения имущества сегодня, его характеристики, анализ проблем налогообложения имущества юридических лиц и пути их решения.

Ключевые слова: юридическое лицо, имущество, налог, недвижимость.

KIRISH

O'zbekiston Respublikasining Soliq kodeksiga ko'ra yuridik va jismoniy shaxslarning daromadlarini soliqqa tortishning asosiy masalalari tubdan hal etilgan, biroq tadbirkorlar, tovar ishlab chiqaruvchilar va aholi manfaatlariga javob beradigan soliqqa tortishning kompleks tizimi haligacha shakllanmagan. Xususan, yuridik shaxslarning mol-mulkiga soliq solishning amalda ko'tarilmagan muammolari va imkoniyatlarini ko'rib chiqish muhim ko'rinadi.

Mol-mulk solig'i mahalliy budgetga undiriladigan asosiy soliqlardan biridir. Mazkur soliq fiskal funksiyani bajarib, davlat budjeti daromadlarini to'ldiradi. Bu nuqtai-nazardan ushbu soliqning ahamiyati mahalliy budjetning manfaatdorligidadir. Lekin mazkur soliq fiskal funksiyadan tashqari korxonalarda asosiy vositalardan oqilona foydalanishga ta'sir etuvchi tartibga soluvchi funksiyasi ham mavjudki, xo'jalik subyektlari o'z faoliyatlarini yurgizishda mehnat mahsuli bo'lmish mol-mulklardan keng foydalanadi.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR TAHLILI

Umuman iqtisodiy rivojlanish bosqichlaridan qat'iy nazar, jamiyat o'ziga zarur bo'lgan mahsulotlarni ishlab chiqarish uchun asosiy vositalardan foydalanadi. Avvalo, mehnat vositalari deb mahsulot ishlab chiqarishda bevosita qatnashadigan mehnat qurollari hamda shu ishlab chiqarishda bevosita qatnashmaydigan, lekin bu uning uchun ma'lum sharoitlar yaratib, uni tashkil qilishga uzoq muddat xizmat qiladigan mulklarga aytiladi. Korxonalar ushbu mol-mulklaridan foydalanish jaryonida ularni to'g'ri va unumli ishlatib, imkoni boricha ko'p va sifatli mahsulot ishlab chiqarishni, har ishlab chiqarishga sarflangan har bir so'mning rentabellik darajasini oshirilishini ta'minlashga harakat qilishadi. Shuning uchun qonunchilikka ko'ra, barcha korxonalar mol-mulklari uchun budgetga soliq to'lash majburiyatini oladilar ^[1].

R.M. Bird uzoq vaqtdan beri mol-mulk solig'i mahalliy hokimiyat uchun yaxshi soliq ekanligini ta'kidlaydi, chunki u adolatli, undan qochish qiyin va u mahalliy avtonomiya va mas'uliyatni oshiradi [2].

M.Kiazolu ta'kidlashicha, iqtisodchilar va mutaxassislar mol-mulk solig'ini barqaror daromad keltiruvchi va qochish qiyin bo'lgan soliq turi sifatida e'tirof etishadi [3]. Har bir davlatda mol-mulk solig'i ikki asosiy qismdan, ya'ni soliq bazasi va soliq stavkasidan iborat bo'ladi.

Mahalliy iqtisodchi olim B.Umarov mol-mulk solig'iga ta'rif bera turib "mol-mulkni soliqqa tortish korxonani soliq bilan tartibga solish bo'lib, maxsus huquqiy tartibga ega" deya e'tirof etib o'tgan [4].

Iqtisodchi olimlardan A.X. Islamkulov mol-mulk solig'i birinchi navbatda cheklangan resurslardan oqilona foydalanishni ta'minlovchi, ikkinchi tomondan korxona faoliyatini tartibga solishga xizmat qiluvchi moliyaviy dastag hisoblanadi, deb e'tirof etgan [5].

Iqtisodchi olim Sh.Musalimov fikricha, korxonalar mol-mulkni soliqqa tortishni takomillashtirishning asosiy yo'nalishlaridan biri bu ikkiyoqlama soliqqa tortishni bartaraf qilish bilan bog'liq [6]. Gap qo'shilgan qiymat solig'i va mol-mulk solig'i ustida bormoqda. Asosiy fondlar dastlab sotib olingan vaqtda qo'shilgan qiymat solig'i summasi bilan asosiy fondlarning qiymati buxgalteriya balansiga dastlabki qiymat sifatida kiritiladi. Biroq mol-mulk solig'i bo'yicha asosiy fondlarning o'rtacha yillik qiymati aniqlanayotgan vaqtda qo'shilgan qiymat solig'i summasi mazkur qiymatning ichida qolmoqda. Mol-mulk solig'i bo'yicha asosiy fondlarning o'rtacha yillik qiymatini hisob-kitob qilishda uning tarkibidan qo'shilgan qiymat solig'i summasi chegirilishi lozim.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Mazkur tadqiqotda statistik jadval va analitik taqqoslash, mantiqiy va taqqoslama tahlil, guruhlash usullari hamda mavzuga oid xorijiy va mahalliy olimlarning tadqiqot ishlaridan keng foydalanildi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Mol-mulk solig'i barqaror bo'lishi uchun quyidagi xususiyatlarga ega bo'lishi kerak:

- **Qonuniylik.** Mol-mulk solig'ini qabul qilish uning qonuniyligiga bog'liq bo'ladi, ya'ni soliq to'lovchilar uchun soliq majburiyatlari qonun hujjatlarida belgilangan aniq standartlarga muvofiq. Soliq xodimlari o'zlari ham boshqalar qatori mahalliy hokimiyatning umumiy faoliyatiga o'zlarining munosib hissalarini qo'shayotganliklarini his qilishlari kerak. Shuning uchun soliq to'lovchilar soliqni qonuniy yig'im ekanligiga ishonishlari kerak, ya'ni uni qabul qilish kerak.
- **Ochiqlik.** Yuqorida tavsiflangan qonuniylikni amalga oshirish uchun baholash jarayoni va bu jarayonning natijalari shaffof bo'lishi va barcha soliq to'lovchilar tomonidan qabul qilinishi kerak. Agar soliq chalkash yoki tushunarsiz tarzda ishlasa, soliq to'lovchilar u bo'yicha o'z majburiyatlarini osongina va shubhasiz qabul qilishlari dargumon. Shunday qilib, soliq solinadigan bazani ham, undan undiriladigan soliq stavkasini ham aniqlash barcha soliq to'lovchilar tomonidan tushunilishi kerak. Soliq to'lovchilar soliqning qanday ishlashini tushuna olishlari kerak, ya'ni u shaffof bo'lishi kerak va u bo'yicha o'z shikoyatlarini oddiy, arzon usulda hal qilish imkoniyatiga ega bo'lishi kerak.
- **Texnik malaka.** Baholash jarayonining bu xususiyati baholash tizimini professionallashtirish bilan bog'liq: tegishli ma'muriy tuzilmani ta'minlash, o'qitilgan va texnik jihatdan malakali baholovchilarni ishga olish va ularni yaxshi ishlash uchun zarur vositalar va ma'lumotlar bilan ta'minlash. Muxtasar qilib aytganda, soliq siyosiy ta'sirlardan himoyalangan holda professional tarzda amalga oshirilishi kerak.
- **Adolat.** Soliq soliq to'lovchilarga bir xilda va adolatli munosabatda bo'ladigan tarzda boshqarilishi kerak. Shu bilan birga, joriy daromad kabi kengroq to'lov qobiliyati tushunchasi nuqtayi nazaridan haddan tashqari og'ir hisoblangan yuklardan xalos bo'lish uchun ham ta'minlanishi kerak.

Korxonalar mol-mulkni soliqqa tortishni takomillashtirishning asosiy yo'nalishlaridan yana biri bu soliqdan beriladigan imtiyozlar tizimi va ularni takomillashtirishdir.

Ta'kidlash joizki, "Izlanish va rivojlanish" markazlari 2024-yil 1-yanvardan 2027-yil 1-yanvargacha qadar bo'lgan davrda mazkur markazlarning obyektlari va ular egallagan yer uchastkalari bo'yicha yuridik shaxslarning mol-mulkiga solinadigan soliqni hamda yuridik shaxslardan olinadigan yer solig'ini ushbu soliqlar bo'yicha hisoblangan summaning 1 foizi miqdorida, shuningdek ijtimoiy soliqni 1 foiz miqdoridagi soliq stavkasi bo'yicha to'laydi [8].

O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2023-yil 11-sentabrdagi PQ-300-son qarori 7-bandida "Izlanish va rivojlanish" (R&D) markazlari uchun ular tashkil etilgan kundan boshlab 3 yil muddatga mol-mulk solig'i va yer solig'i bo'yicha hisoblangan summa miqdorining 1 foizini to'lash, ularning xodimlari uchun ijtimoiy soliq stavkasini 1 foiz miqdorida hisoblash tartibi joriy etish vazifasi topshirilgan.

Mavjud qonunchilikka ko'ra barcha korxonalar mol-mulkleri uchun budjetga soliq to'lash majburiyatiga ham egadir. Bu soliqlar summasi mol-mulklarning miqdoriga qarab mutanosib ravishda o'zgarishi mumkin, ya'ni mol-mulklarning qiymati oshgan sari soliqlar summasi ham oshib boradi. Bunday soliq siyosati korxonalar diqqatini ortiqcha asosiy va aylanma mablag'lardan voz kechishiga va eng zarur bo'lgan mol-mulklarnigina olib qolib, ulardan unumli foydalanishga qaratadi.

Jahon amaliyotida birgalikda ilmiy-tadqiqot faoliyatni amalga oshirish uchun oliy ta'lim va ishlab chiqarish kompaniyalari bilan o'zaro innovatsion hamkorlikni rivojlantirish maqsadida alohida soliq imtiyozlari mavjud. AQSHda kompaniyalar tomonidan universitet yoki notijorat ilmiy-tadqiqot tashkilotlariga tadqiqot ishlanmalarini yaratish uchun foydalanishga berilgan asbob-uskunalariga mol-mulk solig'i solinmaydi. AQSHda ilmiy-tadqiqot va tajriba-konstruktorlik ishlarida qo'llaniladigan (xizmat muddati 5 yildan 10 yilgacha bo'lgan) uskuna va qurilmalar uchun amortizatsiya normasi besh yil qilib belgilangan. Bundan tashqari, amortizatsiya muddati besh yil bo'lgan asosiy vositalar qiymatini dastlabki ikki yilda 64%gacha amortizatsiya qilishga ruxsat beriladi [9].

Tadqiqotchi J.Gadayev fikricha, respublikamizda ham asosiy vositalarni mol-mulk solig'iga tortishda bevosita ishlab chiqarishda band, ijtimoiy va ma'muriy asosiy vositalarga guruhlagan holda soliqqa tortish tartibini joriy etish maqsadga muvofiq [10]. Bunda bevosita ishlab chiqarishda band bo'lgan asosiy vositalarni ma'muriy asosiy vositalarga nisbatan pastroq stavkada soliqqa tortilishi hamda ijtimoiy ahamiyatga ega asosiy vositalarga mol-mulk solig'idan imtiyozlar berish amaliyotini joriy etilishi ishlab chiqarishni va unda band bo'lib turgan asosiy vositalarni kengayishini rag'batlantirish bilan birga, investitsiyalarni bevosita ishlab chiqarishda band bo'ladigan asosiy vositalarga yo'naltirishga xizmat qiladi hamda korxonalar tomonidan haddan tashkari dababali ma'muriy binolar qurilishini birmuncha cheklaydi.

Mulk solig'i obyektii ikki turdagi mulk bo'lishi mumkin: daromad keltiruvchi va daromad keltirmaydigan. Birinchisiga asosiy fondlar va aylanma mablag'lar, ishlab chiqarish, ikkinchisiga ishlab chiqarish jarayoniga xizmat ko'rsatish uchun zarur bo'lgan mulk, ishchilar, ijtimoiy obyektlar va infratuzilma kiradi. Bunda yuridik shaxslar (korxona va tashkilotlar) soliqqa tortish subyekti hisoblanadi.

Amaldagi soliq qonunchiligi bo'yicha, yuridik shaxslardan olinadigan mol-mulk solig'ining bazasi bo'lib, ko'chmas mulkka bo'lgan huquqlarni davlat ro'yxatidan o'tkazuvchi organlarda ro'yxatdan o'tkazilishi lozim bo'lgan binolar va inshootlar, qurilishi tugallanmagan obyektlar, shuningdek, yuridik shaxsning balansida bo'lgan temir yo'llar, magistral quvurlar, aloqa va elektr uzatish liniyalari hamda mazkur obyektlarning ajralmas texnologik qismi bo'lgan inshootlarning o'rtacha yillik qoldiq qiymati hisoblanadi.

Ko'chmas mulkning qoldiq qiymati ushbu mol-mulkning boshlang'ich (tiklanish) qiymati bilan soliq to'lovchining hisob siyosatida belgilangan usullardan foydalanilgan holda hisoblab chiqilgan amortizatsiya miqdori o'rtasidagi farq sifatida aniqlanadi. Bunda to'liq amortizatsiya qilingan bino bo'yicha uning uch yilda kamida bir marta aniqlanadigan qayta baholangan (bozor) qiymati soliq bazasi hisoblanadi. Soliq bazasi soliq solish obyektlarining o'rtacha yillik qoldiq qiymati soliq davridagi har bir oyning oxirgi kunidagi holatga ko'ra soliq solish obyektlarining qoldiq qiymatlarini qo'shishdan olingan summaning o'n ikkidan bir qismi sifatida ortib boruvchi yakun bilan har bir soliq solish obyektii bo'yicha alohida aniqlanadi.

Mol-mulk solig'i to'lovchilari bo'lib xo'jalik yuritishda, mulkchilikda yoki operativ tarzda boshqaruvda mol-mulkka ega bo'lgan va o'z majburiyatlariga ana shu mol-mulk bilan javob beradigan, shuningdek, mustaqil balansga va hisob-kitob raqamiga ega bo'lgan hamma turdagi korxonalar hisoblanadi.

Yuridik shaxslarning mol-mulkiga soliq solishning taqdim etilgan tizimi faqat foyda (daromad) miqdorini hisobga olgan holda, ularning jihozlarini hisobga olmaganda, innovatsion ishlab chiqarish kapitaliga egalik qilish maksimal daromad olish imkonini beradigan afzallik hisoblanadi. Shu bilan birga, ko'pchilik yuridik shaxslar davlat organlari orqali asosiy va aylanma mablag'lar bilan ta'minlanadi, bu esa ishlab chiqarish kapitali bozori mavjud bo'lganda mutlaqo tabiiydir. Chunki anchadan beri ishlab chiqarish vositalarini auksionlar orqali erkin sotish muammosi hal qilingan.

Mamlakatimizda mol-mulkni soliqqa tortish imkoniyatlarini ko'rib chiqishda ko'p yillardan buyon faoliyat yuritib kelayotgan mablag'larni to'lash mexanizmi tajribasini hisobga olmaslik mumkin emas. Ma'lum darajada, uni, albatta, kapitalga soliq deb hisoblash mumkin. O'zining iqtisodiy mazmuniga ko'ra, mablag'lar uchun to'lov XX asrning 80-yillari o'rtalarigacha sof daromadni qayta taqsimlash usuli edi.

O'zbekistonda korxonalar faoliyatini soliqqa tortish yo'lidagi muhim qadamlardan biri korxonalarning mol-mulkiga solinadigan soliqning joriy qilinishi bo'ldi. Mol-mulk solig'i dastlab, O'zbekiston Respublikasining 1991-yil 15-fevralda qabul qilingan "Korxonalar, birlashmalar va tashkilotlardan olinadigan soliqlar to'g'risida"gi Qonuniga asosan joriy etildi va shu bilan birga korxonalarning ishlab chiqarish fondlariga to'lov hamda transport vositalariga solinadigan soliq bekor qilindi.

Hozirgi vaqtda ushbu soliqning huquqiy asosi bo'lib O'zbekiston Respublikasining Soliq kodeksi, "Davlat soliq xizmati to'g'risida" gi qonuni, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti qarorlari hamda boshqa soliq qonunchiligi bilan bog'liq bo'lgan me'yoriy hujjatlar hisoblanadi.

Asosiy ishlab chiqarish fondlari va aylanma mablag'lardan samarali foydalanishni rag'batlantirish mexanizmlari yo'lga qo'yildi. Ushbu to'lovning ma'nosi shundaki, korxonalar pul mablag'larini tekin emas, balki ma'lum bir haq evaziga ekvivalent mablag'lardan foydalanadilar. Korxona va budget o'rtasida sof daromad taqsimotini tartibga soluvchi standartga muvofiq to'lov undirildi.

Taklif etilayotgan soliqning kamchiliklari uning qonuniy to'lovchilar tomonidan boshqa shaxslarga oson o'tkazilishini o'z ichiga oladi:

- iste'molchilar - narxlarning oshishi tufayli;
- ishchilar - ish haqining pasayishi, ishlab chiqarish hajmining pasayishi;
- qarzidorlar - sud foizlarini oshirish.

Bu, ayniqsa, narxlarni belgilash va raqobat qilish erkinligi mavjud bo'lganda xavflidir. Shu bilan birga, mahalliy budgetning daromadlar bazasini to'ldirish va turli darajadagi jihozlarga ega bo'lgan korxonalarning ishlab chiqarish sharoitlarini innovatsion uskunalar bilan tenglashtirish imkoniyatini e'tibordan chetda qoldirib bo'lmaydi.

Tahlillar shuni ko'rsatmoqdaki, 2020-yil 1-yanvardan kuchga kirgan yangi tahrirdagi Soliq kodeksiga binoan¹, soliq qarzini qarzorning mol-mulki hisobidan undirish, moliyaviy sanksiya qo'llash, soliq to'lovchining o'n kundan ortiq bo'lmagan muddatga bankdagi hisobvaraqlari bo'yicha operatsiyalarni to'xtatib qo'yish vakolatlarining bevosita soliq organlariga o'tkazilishi tabiiyki soliqqa doir nizolarning oshishiga va soliq organlarining qarorlari, mansabdor shaxslarining xatti-harakatlariga nisbatan shikoyat arizalarining ko'payishiga sabab bo'lmoqda.

Ushbu nizolarning tezkorlik bilan hal etilishini ta'minlash dolzarb muammolardan biri sanalib, bu esa soliqqa doir nizolarni hal etishning samarali va muqobil mexanizmlarni xorijiy davlatlar tajribasi asosida ishlab chiqish, nizolarni sudgacha ko'rib chiqishning yagona tizimini yaratish zaruratini, qonunchilik va huquqni qo'llash amaliyotini, bu borada soliq ma'muriyatchiligini takomillashtirishni taqozo etadi.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Xulosa qilib aytganimizda asosiy fondlar bo'yicha qayta baholashlarni amalga oshirish bizga korxona mol-mulkini hozirgi bozor narxlariga tenglashtirishga va natijada korxona mol-mulki balansda haqiqiy joriy bozor baholarida e'tirof etilishiga erishishimizda katta ahamiyatga ega. Qayta baholash indekslarini qo'llash esa korxonaga o'z mol-mulkini aniq bir mezonga asoslanishning garovi bo'la oladi. Shuningdek, qayta baholangan obyekt boshlang'ich (qayta tiklash) qiymati aniqlangach qayta baholash indeksidan qayta baholangan obyektning eskirishini aniqlashda mazkur indeksni ilgarigi eskirish summasiga ko'paytirish yo'li bilan aniqlanishida katta ahamiyatga egadir.

Bundan tashqari, respublikada mavjud mol-mulkning turlari va ularning bozor qiymati to'g'risida yagona axborotlar bazasini (reyestrini) shakllantirish va mol-mulkni soliqqa tortishda mazkur reyestr ma'lumotlaridan foydalanishni yo'lga qo'yish muhimdir.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Yahyoyev Q. Soliqqa tortish nazariyasi va amaliyoti. O'quv qo'llanma. –T.: Fan va texnologiyalar, 2003, –120 b.
2. Bird R.M. Subnational revenues: realities and prospects. //Proceedings of Decentralization and Accountability of the Public Sector, Annual World Bank Conference on Development in Latin America and the Caribbean. Washington, DC World Bank, 2000. pp. 319-36.
3. Kiazolu, M. O. (2022). An Assessment of Liberia's Real Property Tax Regime: Implications for Local Government Financing. – p. 6.
4. Umarov B. Korxonalar mol-mulkini soliqqa tortish mexanizmidagi mavjud muammolar va ularni bartaraf etish yo'llari (O'zbekiston Respublikasi materiallari asosida): Iqtisod fanlari nomzodi ilmiy darajasi uchun yozilgan dissertatsiya avtoreferati. T., 2002. 14 b.
6. Islamkulov A. Budget daromadlarida bevosita soliqlar tushumi barqarorligini ta'minlash yo'llari: Iqtisod fanlari nomzodi ilmiy darajasi uchun yozilgan dissertatsiya avtoreferati. T., 2012. 15 b.
7. Musalimov Sh. Mol-mulkni soliqqa tortishni takomillashtirish yo'nalishlari. //Iqtisodiyot va ta'lim. 2022. 23 (5)-soni. – 207-213 b.
8. O'zbekiston Respublikasining Soliq kodeksi. –T.: G'afur G'ulom nomidagi NMIU, 2020.–640 b.
9. Chorshanbayev U.Q. Soliqlar vositasida innovatsion iqtisodiyotni rag'batlantirishning xorij tajribasi. // Iqtisodiyotni jadal rivojlantirishda soliq ma'muriyatchiligini yanada takomillashtirish masalalari. Respublika ilmiy-amaliy konferensiya materiallari to'plami. – T.: O'zR DSQ, 2020. – 90 b.
10. Gadayev J. Yuridik shaxslar mol-mulkini soliqqa tortishni rivojlantirish yo'llari. //“Yashil” iqtisodiyot va taraqqiyot. 2023-yil, –11-12-soni. – 872-b.

1 O'zbekiston Respublikasining Soliq kodeksi. 2023-y. <https://lex.uz/acts/4674902>.

Jurnal sayti: <https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz>

Yashil

IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Musahhih: Xondamir Ismoilov

Sahifalovchi va dizayner: Iskandar Islomov

2024. № 1

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga maqola, reklama, hikoya va boshqa ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin.

Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.

El.Pochta: sq143235@gmail.com

Bot: [@iqtisodiyot_77](https://t.me/@iqtisodiyot_77)

Tel.: 93 718 40 07

Jurnalga istalgan payt quyidagi rekvizitlar orqali obuna bo'lishingiz mumkin. Obuna bo'lgach, [@iqtisodiyot_77](https://t.me/@iqtisodiyot_77) telegram sahifamizga to'lov haqidagi ma'lumotni skrinshot yoki foto shaklida jo'natishingizni so'raymiz. Shu asosda har oygi jurnal yangi sonini manzilingizga jo'natamiz.

"Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali 03.11.2022-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №566955 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: №046523. PNFL: 30407832680027

Manzilimiz: Toshkent shahar, Mirzo Ulug'bek tumani
Kumushkon ko'chasi, 26-uy.

Jurnalning ilmiyligi:

"Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali

O'zbekiston Respublikasi Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vazirligi huzuridagi Oliy attestatsiya komissiyasi rayosatining 2023-yil 1-apreldagi 336/3-sonli qarori bilan ro'yxatdan o'tkazilgan.